

ÅK 4-6

HON SKA HETA INGITORA!

Vad hette folk på vikingatiden?

Gudfrid, Fasthild eller Sigulf? Vad var ett bra namn för ett barn på vikingatiden? Hur valde man namn? I den här lektionen får eleverna lära sig om namn från vikingatiden och också lite om hur man kunde skriva dem med runor.

Runstenen U 917 vid Jumkils kyrka. Foto: Josefin Devine, Institutet för språk och folkminnen (CC BY).

En lektion från

LÄRARHANDLEDNING

KOPPLING TILL SKOLANS KURSPLAN

Lgr22 Centralt innehåll

Kulturmöten och statsbildning i Norden, cirka 800–1500

- Vad historiska källor är, till exempel arkeologiska fynd, texter, muntliga berättelser och digitalt material, och hur de kan användas för att ge kunskaper om det förflutna.

Lgr22 betygskriterier

- Eleven ställer frågor till historiska källor, beskriver vad som kan vara en historisk källa och ger exempel på vad källorna kan berätta om det förflutna.

LEKTIONEN

Lektionen handlar om personnamn och namngivning under vikingatiden. Störst fokus ligger på namngivningsprincipen *variation*, som vi kan se många exempel på i bevarade vikingatida texter. Lektionen tar även upp dåtidens språknormering, eller snarare brist på densamma. De kunskaper vi idag har om ämnet kommer från de bevarande runinskrifter som finns.

Det är bra om eleverna har allmänna förkunskaper om vikingatiden och runor som skriftsystem.

Tips för stavningen

Illustrationen som presenterar den vikingatida futharken är en förenklad, modern översikt av de bokstäver vi använder idag för att skriva ljuden. Två runor har inga motsvarigheter i dagens svenska skriftspråk.

- Att skriva som det låter innebär att man inte dubbeltecknar konsonanter. Man använder enbart tecken för ljud som uttalas, vilket gör att dekorativa stavningar faller bort.
- Moderna bokstäver i vårt alfabet som inte representerar egna ljud i svenskan (c, q, x, z) måste alltså ersättas med andra tecken (s, k osv).
- Runan för w används bara om ljudet faktiskt uttalas på vad vi kan kalla ”engelskt” vis, annars får man använda runan för enkelt v-ljud.
- Det är inte ovanligt att runristarna struntat i att sätta ut tecknet för de nasala ljuden n eller m före vissa ljud. Den som läste var tvungen att förstå att den skulle lägga till de ljuden själv. Man kan till exempel se detta på stenen Sm 77 från Småland, där Vråe berättar om sin bror Gunne, som dött i IKLATI, alltså England. Utelämnade nasaler är alltså helt acceptabelt.

En lektion från

LÄRARHANDLEDNING

Övning – Bilda namn

Övningens syfte är dels att visa vad dessa korta, tusenåriga texter kan berätta om dåtidens namnskick, dels att visa hur runristningar tydligt visar eleverna ett historiskt perspektiv på stavning som är väldigt annorlunda jämfört med idag.

Tidsåtgång: ca 15 minuter.

- Be eleverna sätta ihop några namn som de tycker låter bra, med en förled och en efterled från listan.
- Fråga om de tror att någon heter så idag? Kolla på Skatteverkets namsök (se Källor) hur många som har ett visst namn!
- Hur skulle eleverna stava namnen om de fick följa vikingatida regler?

Källor

- [Skatteverkets namsök](#)
- Nyström, Staffan (red.), [Namn och namnforskning. Ett levande läromedel om ortnamn, personnamn och andra namn](#). Version 2 (2021-02-25)
- Peterson, Lena, [Nordiskt runnamnslexikon](#)
- [Allmänt om runor](#), Riksantikvarieämbetet

En lektion från

